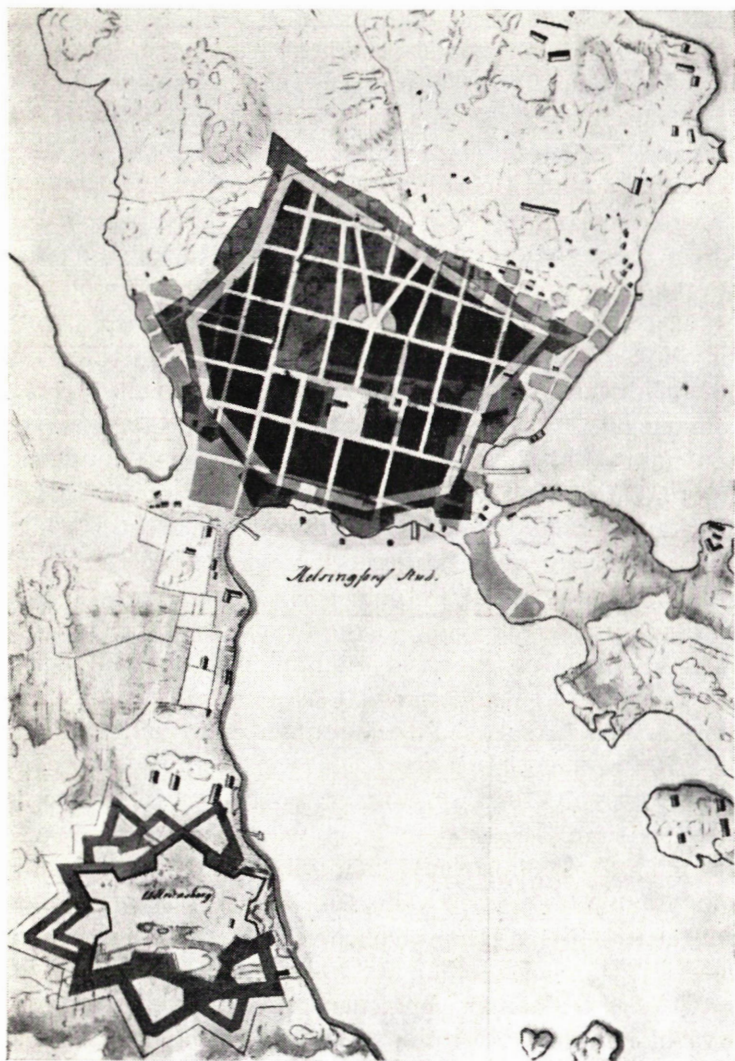

Sylvi Möller:

SOTILASMAJOITUS HELSINGISSÄ KUSTAA III:N SODAN AIKANA

1700-luvun alkupuolella Venäjää vastaan käydyt sodat olivat ankarasti koetelleet Vironniemellä sijaitsevaa pientä kaupunkiyhteiskuntaa. Ison vihan aikana kaupunki oli kokonaan hävitetty ja pikku vihan aikana se venäläisten miehittämänä oli kärsinyt vaurioita, joskin se säästyivät varsinaiselta tuholta. Kolmannessa 1700-luvulla Venäjää vastaan käydyssä eli Kustaa III:n sodassa Helsinki välttyi joutumasta sotatapahtumien näyttämöksi, mutta maan tärkeimmän linnoituksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevana ja varuskuntakaupunkina se joutui monin tavoin kestämiään ne vaivat ja rasitukset, joita sodat aina tuovat tullessaan. Ankarin näistä oli sotilasmajoitus.

Kun sotaväki kesän alussa v. 1788 asetettiin liikekanalle, oli Helsinki yksi sen kokoontumispaikoista. Monet rajalle matkalla olevista niin kotimaisista kuin Ruotsista tänne siirretyistä joukko-osastoista kulkivat tätä kautta. Läpikulkumatkalla olevista sotilaista ei Helsingin porvareilla ollut sanottavaa haittaa, sillä sen aikaa, minkä joukot täällä viipyivät, ne olivat leiriytyneinä kaupungin ulkopuolella. Suomalaiset osastot pystyttivät leirinsä Kampin

*Kuva 1. Helsinkiä koskeva linnoitussuunnitelma v:lta 1758.
Helsinki towards the end of the 1700's. The fortress plan visible in the
picture from the year 1758.*

alueelle, kun taas Ruotsista tulleet leiriytyivät Santahaminassa tai majailivat laivoissa. Tilanne muuttui kuitenkin toiseksi, kun syksy saapui ja sotatoimien laimetesta joukot oli sijoitettava talvimajoitukseen.

Rauhan aikana Helsinkiin oli sijoitettu varusväeksi neljä tykistökomppaniaa. Osa niistä majaili perheineen Ullanlinnan parakeissa, mutta osa oli majoitettu kaupunkilaisten taloihin. Sodan aikana Vironniemen porvarien oli huolehdittava heidän lisäksi myös muiden sotilasosastojen majoituksesta, ennenkaikkea ruotsinmaalaisesta Helsingin jalkaväkirykmentistä (Kongl. Helsingeregemente), jonka vahvuus oli 1.050 miestä upseeristoa lukuunottamatta. Kun kaupunki näihin aikoihin oli vielä varsin pieni, on selvää, että majoittaminen tuotti porvareille suurta huolta. Käsittihän kaupungin alue tällöin vain nykyisen Suurtorin tienoot ja Kruunuhaan; nykyisiä nimityksiä käyttäen lännessä oli Fabianinkatu, etelässä Pohjoinen Esplanaadinkatu ja pohjoisessa Liisankatu rajana. Talot olivat enimmäkseen pieniä yksikerroksisia rakennuksia muutamia valtaporvarien taloja lukuunottamatta, jotka sijaitsivat pääkadun eli Isonkadun varrella. Asukaslukukaan ei ollut kuin jonkin verran yli 2.700 henkeä.¹⁾

Kun kysymyksessä oli kokonaisen rykmentin majoittaminen, se uhkasi käydä pienen yhdyskunnan asukkaille ylivoimaiseksi. Maistraatti kääntyikin hädissään ylipäällikön (general en chef) kenraali kreivi Possen puoleen selittäen, että majoitusvelvollisten porvarien luokse voidaan sijoittaa korkeintaan 800 miestä, jolloin kunkin talon osalle tulee 8 sotilasta, jopa enemmänkin. Jo tästä aiheutuva tilanahtaus kävisi niin suureksi, etteivät talonomistajat voisi harjoittaa ammattiaan tai elinkeinoaan, minkä lisäksi tarttuvien tautien leviämiskaava lisääntyisi niin so-

tilaiden kuin siviiliväestönkin keskuudessa. Tästä syystä maistraatti anoi kreivi Posselta, että Helsingin jalkaväkirykmentti majoitettaisiin lähiympäristön kyliin ja Vironiemelle vain niin suuri määrä miehistöä, mitä tarvittaisiin vartiopalvelukseen ja varusväeksi ja mikä viikottain vaihdettaisiin. Tämä olisi sitäkin välttämättömämpää, kun talojen omistajilla ei ollut riittävästi polttopuita ja kynttilöitä majoitettavia varten. Kun anomus ei johtanut suotuisiin tuloksiin, maistraatti kääntyi Södermanlannin herttuan puoleen erittäin perusteellisella kirjeellä, jossa se uudisti pyyntönsä, että edes osa rykmentistä majoitettaisiin maaseudulle. Pyyntö ei johtanut nytkään tuloksiin, mutta myöhemmin sijoitettiin ainakin ponttoonikunta ja osa laivaston miehistöä lähikyliin.²⁾

Kun Helsingin rykmenttiä ei siis saatu sijoitetuksi maaseudulle, maistraatti koetti keksiä muita keinoja tila-ahauden helpottamiseksi. Sen huomio kohdistui nyt tykistökompanian "hantlangarien" perheisiin, jotka rauhan vuosina olivat asuneet Ullanlinnan parakeissa. Kun rakennuksia tarvittiin muihin tarkoituksiin, perheet oli sieltä hädetty ja porvarien oli avattava heillekin kotiensa ovet vallitsevasta tila-ahaudesta huolimatta. Maistraatti ehdotti nyt varamaaherra von Willebrandille lähettämässään kirjeessä, että kysymyksessä olevat perheet, joiden yhteinen jäsenmäärä oli yli 80 henkeä, sijoitettaisiin Helsingin ja Espoon pitäjiin talonpoikain luokse, missä he saisivat asunnon ja lämmön sekä voisivat samalla elättää itsensä tekemällä käsityötä ja kehräämällä. Porvaristo sitoutuisi toimeenpanemaan vapaaehtoisen keräyksen vaimojen ja lasten avustamiseksi, jos he muuttaisivat maalle. Varamaaherran olisi vain annettava määräys asianomaisille nimismiehille asuntojen osoittamiseksi edellämainituissa pi-

täjissä, ja lisäksi nimismiesten olisi pidettävä huoli siitä, että perheet talonpoikain myötävaikutuksella siirrettäisiin heille varattuihin taloihin. Tämäkään ehdotus ei näytä johtaneen tuloksiin, ja niinpä tapaamme "hantlangarien" perheitä muiden majoitettujen joukossa. Viittaavatpa eräät merkit siihen, että Vironniemen porvarien oli majoitettava myös Ruotsista saapuneiden sotilaiden vaimoja, jotka olivat seuranneet miehiään tänne.³⁾

Upseerien majoittaminen aiheutti myös monia huolia kaupungin majoitusviranomaisille. Kustavilaisen ajan hienostelevat upseerit eivät halunneet tyytyä niihin vaatimatomiin asuntoihin, joita helsinkiläiset porvariskodit voivat heille tarjota. Siten kauppias Carl Etholen valitti, että kapteenit Morath ja Tornerhielm olivat saapuneet sotilaspation kera hänen taloonsa pakoittaakseen hänet luovuttamaan heille sen huoneen, minkä he itse haluaisivat valita. Heillä oli raatimies Schwartzin allekirjoittama majoitusmääräys, että koko rakennuksen yläosa, jossa Etholen asui perheineen, oli tyhjennettävä. Etholen oli jo luovuttanut aikaisemmin parooni v. Knorringille huoneen, samoin 3 aliupseerille. Hän lupasi vielä luovuttaa yhden huoneen, mutta halusi itse sen määrätä.⁴⁾ Eräät upseerit taas koettivat hankkia itselleen mukavat olot vuokraamalla itselleen kokonaisia huoneistoja. Kuvavaa tässä suhteessa oli kapteeni Hortulinin menettely. Kapteeni Schoultz oli saanut majoitusmääräyksen sorvarimestari Dahlvikin taloon ja mestari oli luvannut majoittaa hänet talonsa yläkerrassa oleviin huoneisiin. Kun kapteeni sitten lähetti sotilaspalvelijansa viemään tavaroitaan sinne, ei häntä laskettukaan sisään. Kapteeni Hortulin oli tällä välin käynyt mestari Dahlvikin puheilla ja vuokrannut tältä talon koko yläkerran puolen vuoden

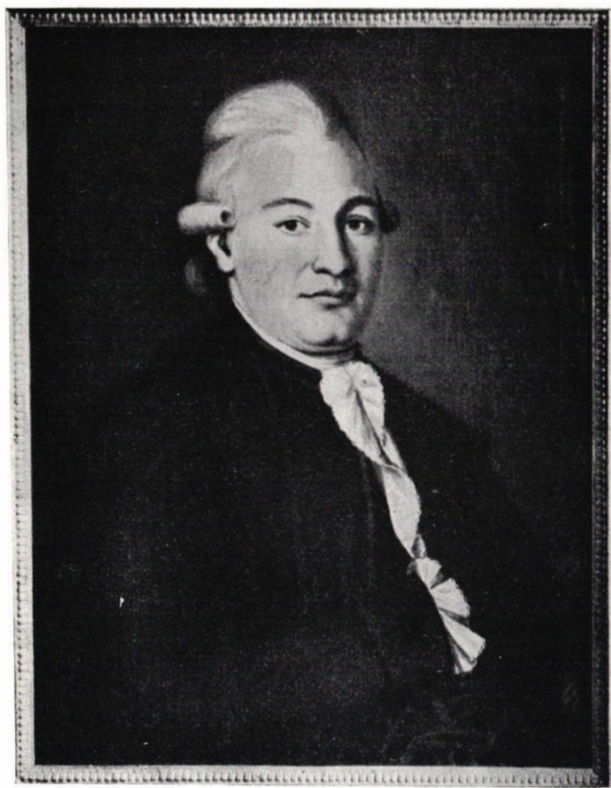
ajaksi. Maistraatti ei kuitenkaan hyväksynyt tällaista menettelyä ja tuomitsi mestarin sakkoihin. Toinen epäkohta oli se, että eräät upseerit pitivät jatkuvasti asuntojaan varattuina, vaikka olivat talven ajaksi lomautettuja tai muualla komennuksella. Näin menetteli mm. kapteeni Mattzen.⁵⁾

Tällaiset tapaukset antoivat kaupunginkomendantti Pfeiffille aiheen antaa julistuksen, jossa kiellettiin talon-omistajia vuokraamasta huoneita matkustavaisille tai muille yksityishenkilöille ilman sotilasviranomaisten lupaa. Kun talven lähestyessä tilanahtaus kaupungissa yhä lisääntyi, maistraatti sai aikaan sen, että kreivi Posse lähetti tykistörikaatin päällikölle eversti von Essenille määräyksen, että kahden saman komppanian upseerin tulisi tyytyä asumaan samassa huoneessa, jotavastoin aliupseereja voitaisiin majoittaa useampiakin yhteen huoneeseen sen koosta riippuen. Samalla määrättiin, että heidän tulisi käyttää omia vuodevaatteita, sillä olivathan he muutenkin varustautuneet kenttäoloja silmällä pitäen.⁶⁾

Kaikkein eniten huolta helsinkiläisille koitui sairaiden sotilaiden huoltamisesta. Viaporin sotilassairaala osoitautui alusta alkaen riittämättömäksi niin taistelussa haavoittuneiden kuin kulkutauteihin sairastuneiden sotilaiden hoitoa varten. Aluksi tosin miehistön terveydentila näytti hyvältä, mutta jo heinäkuun loppupuolella 1788 kulkutaudit alkoivat tehdä tuhoaan Viaporissa. Näyttää siltä, että tartunnan levittäjänä olisi ollut Suursaaren meritaistelussa vallattu venäläinen alus *Vladislav*, joka oli vangittuine miehistöineen tuotu Viaporiin. Viaporin sairaalatilat eivät riittäneet, ja kenttäsairaaloita oli sijoitettava kaupungin alueille. Sairaiden majoittamista porvarien koteihin koetettiin kuitenkin välttää perustamalla sotilassairaa-

loita. Jo heinäkuussa 1788 oli kenttälääkäri Salomonin aloitteesta perustettu sotilassairaala Sörnäisten tiilitehtaan alueelle kaupungin pohjoispuolelle, jossa kaupungin "physicus" tohtori Anders Hesselius toimi lääkärinä. Syksyllä 1788 tyhjennettiin tykistökomppanian "hantlangarien" käytössä olleet Ullanlinnan samoin kuin Katajanokan paraakitkin tätä tarkoitusta varten. Tautisuuden yhä kasvaessa sotilasviranomaiset suunnittelivat seuraavana keväänä uuden sairaalan perustamista kruununpolttimon tontille kappaleen matkaa kaupungista etelään päin. Maistraatti asettui kuitenkin pontevasti vastustamaan tätä hanketta, koska "koko tämä kaupunki sekä sen varusväki että asujamet joutuisivat vaarallisten ja kuolettavien tautien tarttumisvaaralle alttiiksi, mikä johtuu siitä löyhkästä ja epäterveellisyydestä, mitä näin lähelle kaupunkia sijoitetusta sairaalasta leviäisi". Sen mielestä Lapinlahdessa, Töölössä, Sörnäisissä ja Vanhassa kaupungissa olisi sopivia paikkoja sairaalaa varten. Töölössä ryhdyttiin rakentamaan sairaalaa sotilaskäyttöä varten ja joulukuussa 1789 se otettiin käyttöön. Mahdollista on, että juuri tämän sairaalan varustamista silmällä pitäen pormestari Anders Byström teki aloitteen, että kaupunkilaiset vapaaehtoisella keräyksellä hankkisivat 50 sairassijaa varten varusteet.⁷⁾

Sodan jatkuessa kulkutaudit levisivät yhä suuremmassa määrässä eikä Töölön sairaalan rakentaminenkaan tuonut tyydyttävää ratkaisua kysymykselle. Jotteri kaupunkilaisien olisi pakko ottaa sairaita taloihinsa, viranomaiset tekivät ehdotuksen maistraatille, että kaupungin ylpeys, kiven triviaalikulurakennus, luovutettaisiin kenttäsairaalaksi ja koulun käyttöön vuokrattaisiin säämiskäntekijä Friskin talo. Maistraatti suostuikin ehdotukseen, kunhan

Kuva 2. Anders Byström, Helsingin kunnallispuormestari vu. 1788—94.
Anders Byström, the burgomaster of Helsinki from 1788—1794.

asialle hankittaisiin tuomiokapitulin suostumus. Tästä huolimatta viranomaiset muutamaa kuukautta myöhemmin esittivät uuden vaatimuksen sairaiden majoittamisesta kaupunkiin. Kulkutaudit raivosivat nim. yhä enentyvässä mitassa sotaväen keskuudessa. Tammikuussa 1790 Via-

porissa oli niin paljon sairaita rannikkolaivaston miehistön keskuudessa, että heitä varten oli ollut pakko ottaa käytäntöön muiden tilojen puutteessa yksin työpajatin, mistä aiheutui, ettei rannikkolaivaston varustamistöitä voitu suorittaa. Tästä syystä sotilasviranomaiset esittivät, että kaupungin oli valmistauduttava vastaanottamaan 400 sairasta. Maistraatti selitti kaupunkilaisten olevan halukkaita suuriinkin uhrauksiin sairaiden huoltamiseksi, mutta heidän majoittamisensa kaupunkiin oli mahdotonta. Kaupungissa oli jo useita sairaaloita, ja niihin sijoitettuna potilaita, jotka sairastivat vaikeita ja tarttuvia tauteja, mitkä olivat tartunnanlähteenä koko kaupungille ja sen asukkaille etenkin, kun Vironniemellä vallitsi suuri tilanahtaus tavallisen sotilasmajoituksen vuoksi. Kenraalimajuri kreivi Klingsporckin oli huomannut tilanahauden ja määrännyt ponttoonikunnan, osan laivaston upseereja ja miehistöä, sairaaloista toipumaan lasketut sotilaat sekä tykistön kuormaston miehistöä majoitettavaksi maaseudulle. Maistraatin mielestä myös kysymyksessä olevat 400 sairasta olisi sijoitettava lähikyliin ja tällöin tulisivat lähinnä kysymykseen Tapanila, Tuomarinkylä, Pakila, Oulunkylä, Tomtbacka, Tolkkila, Skattmansby, Övitsböle, Kaarela, Konala, Tali, Mäkkylä, Leppävaara ja Kilo. Siellä heidät voitaisiin sijoittaa saunoihin, riisiin ja joihinkin asuinhuoneisiin ja lisäksi saavutettaisiin se etu, ettei tartunta leviäisi. Maalla olisi myös olkia vuoteiksi, halkoja polttopuiksi, kynttilöitä ja päreitä valaistusvälineiksi. Lääkärikin voisi hyvin hoitaa sairaita, koska kaikki edellä luetellut kylät olivat kokolaila lähellä toisiaan, noin penikulman etäisyydellä. Näyttääkin siltä, että sairaiden majoittamisesta Vironniemelle luovuttiin.⁸⁾

Porvarien majoitusvelvollisuuksiin kuului myös poltto-

puiden ja valaistusvälineiden hankkiminen majoitukseen oikeutetuille. Etenkin ensiksimmäinnettujen toimittaminen tuotti Vironniemen asukkaille suuria vaikeuksia ja tuon tuostakin esiintyy asiakirjoissa valituksia siitä, etteivät talonmistajat olleet hankkineet halkoja taloonsa majoitetuille sotilaille. Normaali vuosina kaupungin soutumiehet olivat kuljettaneet lotjillaan polttopuita saaristosta ja rannikkopitäjistä Helsinkiin, mutta heti sodan alkaessa heidät oli määrätty kruunun palvelukseen ja heidän lotjansa komissariaatin käyttöön. Kaupunkilaiset jäivät näin ollen haloitta, joita olisi tarvittu tavallista enemmän ankaran majoituksen vuoksi. Kun kenraali-intendentti Piperille tehty anomus, että kaupungin omia lotjia saataisiin käyttää halkojen kuljettamiseen Vironniemelle, ei johtanut tuloksiin, porvarit kääntyivät hätääntyneinä maaherran puoleen pyytäen, että lähiseudun kirkoissa julkaistaisiin kuulutus, missä maaseudun rahvasta kehoitettaisiin tuomaan halkoja paleleville helsinkiläisille. Seuraavinakin vuosina esiintyi puutetta polttopuista ja varmaan moni helsinkiläinen samoin kuin heidän pakolliset vieraansakin saivat jatkuvasti tehdä tuttavuutta kylmyyden kanssa. Polttopuiden vähyydestä johtui myös, että niiden hinnat tuntuvasti kohosivat. Tammikuussa 1789 valitettiin, että puusylin hinta oli kohonnut edellisen vuoden syksyyn mennessä 1 riksiin 32 killinkiin ja kun talvi alkoi tehdä tuloaan syys—lokakuussa, talonpojat perivät sylistä halkoja yli 2 riksiä.⁹⁾

Kun majoitusvelvollisuus rasitti ankarasti Helsingin asukkaita, heidän huomionsa kääntyi siihen, ettei kruunun taholta tehty ponnistuksia sen lievittämiseksi, vaan aloite jäi heille. Jo syksyllä 1788 maistraatti teki viranomaisille esityksiä, että Ullanlinnan "paviljongit", jotka olivat rap-

piolla, korjattaisiin sotilaskäyttöön. Sodan jatkuessa porvarit tekivät myös sen havainnon, ettei kruunun omia rakennuksia käytetty kyllin tehokkaasti. Vain yhteen kruunun rakennuksista oli sijoitettu kaupungin varusväkeen kuuluvia upseereita asumaan. Isonkadun varrella sijaitsevan entisen maaherran asunnon yläkerta, jossa kenraaliluutnantti kreivi F. Posse oli asunut, oli syksyllä 1789 tyhjänä, sillä Posse oleskeli näihin aikoihin Tukholmassa. Laivalaiturin lähellä sijaitsevassa ns. kuvernementin talossa ei kukaan asunut sen useita huoneita sisältävässä yläkerassa ja eversti Piper asui vain alakerran sivurakennuksessa. Tästä syystä maistraatti ja kaupunginvanhimmat anoivat, että vallitsevan sodan aikana kruunun omistamiin taloihin majoitettaisiin talven ajaksi niin monta upseeria kuin huoneiden lukumäärä salli.¹⁰⁾

Kun Helsingin porvariensa koteihin oli sijoitettu talvien ajaksi suuri määrä sotilaita, aiheutti se luonnollisesti monia vaikeuksia eikä yhteenottoja majoitettujen ja heidän isäntäväkensä välillä voinut kokonaan välttää. Useimmiten ne selvitettiin asianomaisten kesken, mutta toisinaan täytyi viranomaistenkin niihin sekaantua. Otettakoon tähän eräs esimerkki, joka sattui porvari Eerik Oikelinin ja hänen vaimonsa sekä "konnetabeli" Friisin vaimon Anna Gretan kesken. Anna Greta, joka oli seurannut Gottlanista miehensä mukana tänne, oli majoitettuna Oikelinien luo. Riita johtui siitä, että isäntäväki oli halunnut keskellä yötä karkoittaa Anna Gretan sekä "hantlangari" Rundstenin vaimon Engel Sophian, joka niinkään oli majoitettu samaan perheeseen, pihan perällä olevaan kylmään saunaan haluamatta antaa heille mukaan edes halkoja ja kynttilöitä. Etenkin talon emäntä oli niin suunniltaan, että vaikka paikalle haettiin ensiksi kaupunginviskaali Sen-

nelin ja sitten majoituksesta huolehtiva raatimies Mattens, joka asianomaisia nuhtelemalla koetti palauttaa sovun, hän puhkesi vuolaisiin sadatuksiin ja maistraattia halventaviin lausuntoihin. Ehkäpä yhtenä syynä siihen, että hän oli näin suunniltaan, oli se, että Oikelinien pieneen Suokadun varrella sijaitsevaan talorähjään oli edellämäinnittujen naisten lisäksi majoitettu vääpeli ja kymmenkunta sotilasta.¹¹⁾

Majoitusvelvollisuus koski aluksi vain kaupungin varsinaisia porvareita, jotka omistivat kiinteimistön. Ajan mittaan kävi kuitenkin yhä selvemmäksi, etteivät he yksin jaksaisi kantaa tätä rasitusta ja niin kaupungin vanhimmat päättivät anoa esivallalta, että majoitusrasitus ulotettaisiin koskemaan kaikkia talonomistajia, siis sellaisiakin, jotka eivät olleet porvareita. Tällöin esim. kamreeri Weckström, apteekkari Elg ym. joutuisivat siihen osallistumaan. Södermanlannin herttuan kehoituksesta asetettiin loppupuolella vuotta erityinen majoituskomissioni huolehtimaan majoitusrasituksen tasaisesta jakamisesta kaupunkilaisten kesken. Joulukuun alkupuolella varsinainen porvaristo ja talonomistajat kokoontuivat kunnallispormestari Anders Byströmin luo valitsemaan edustajat tähän komissioniin. Talonomistajain edustajiksi tulivat asessori Hanck ja tullinhoitaja Turing, porvariston edustajiksi taas kauppiaat Johan Sederholm ja Nath. Heidenstrauch, ruokatavaran-kauppias Gustaf Gardberg, nahkurimestari Johan Dahlman, kultaseppä Henric Sohlberg ja porvari Sven Ström-gren. Majoitusrasituksen arvioitiin nousevan 2280 riksiin ja päätettiin määrätä se kunkin varallisuuden mukaisessa suhteessa. Se oli suoritettava varsinaisen luontaismajoituksen lisäksi. Perittävä summa oli tasoitettava siten, että sellaiset varakkaat kaupunkilaiset, joilla oli ahdasta asun-

noissaan, maksaisivat majoitusrahastoon korvauksen ha-loista, kynttilöistä ja huoneenvuokrasta köyhemmille su-oritettavaksi, joiden oli pakko ottaa luokseen vastaavasti enemmän majoitettavia. Tästä johtuen tilanahtaus köy-hien luona oli varsin suuri. Majoitusrahastoon kertyneet varat, suoritettiinpa ne sitten mielisuosiolla tai ulosmitat-tuna, päätettiin tallettaa kauppias Sederholmin luo, joka sitten jakaisi korvausta siihen oikeutetuille pormestari Byströmin ja raatimies Mattensin määräysten mukaan. Kaupunginviskaali Sennelin sai tehtäväkseen huolehtia ma-joituskasujen perimisen.¹²⁾

Ennen majoituskomissionin asettamista pormestari By-ström ja raatimies Mattens olivat huolehtineet majoitus-asioista. Komissionin asettamisenkin jälkeen he saivat huolehtia käytännöllisistä toimenpiteistä. Varsinkin ensiksi-mainitun työtaakka oli suuri, minkä vuoksi maistraatti katsoi kohtuulliseksi myöntää hänelle rahallista korvausta vaivoistaan. Työ oli tietenkin varsin epäkiitollista, sillä he joutuivat olemaan välittäjänä helsinkiläisten ja sotilas-viranomaisten välillä sattuneissa etujen vastakohdissa. Etenkin Byströmiin kohdistettiin moite, että hän tavoitteli viranomaisten suosiota. Niinpä eräässä myrskyisässä maistraatin kokouksessa kesällä 1789 pormestari lausui pahoittelunsa sen johdosta, että mm. kauppias Sunn oli arvostellut hänen toimintaansa, vaikka hän sota-aikanakin koetti toimia porvariston parhaaksi.¹³⁾

Tässä esityksessä kosketeltu ankara majoitus oli voi-massa talvikuukausien aikana. Kesällä kaikki sotaväki oli palveluksessa rajoilla, linnoituksissa ja laivastossa ja siis poissa Helsingistä. Kun kesällä 1789 yhtäkkiä levisi huhu, että vihollinen oli noussut maihin Porkkalassa hyökätäk-seen sieltä kaupunkiin ja tuhotakseen täällä olevat kruu-

nun varastot, pelko valtasi porvarit, sillä kaupungissa ei ollut varusväkeä kuin nimeksi. Sotilaita ei kesäaikaan riittänyt edes kruunun makasiinien vartiointiin, mistä syystä porvarien oli pakko huolehtia tästäkin.¹⁴⁾

Rauha Ruotsi-Suomen ja Venäjän välillä solmittiin elokuussa 1790. Se ei välittömästi tuonut helpotusta majoitusoloihin, vaan päinvastoin tungos kaupungissa lisääntyi, kun rajaseudulta palaavat ruotsalaiset rykmentit kerääntyivät Helsinkiin odottamaan kotiinkuljetusta. Lisäksi kaupunkiin jäi joukko ruotsalaisia upseereita huolehtimaan Suomeen jäävistä sairaista sotilaita, joita ei heti voitu kotiuttaa. Hekin vaativat majoitusta, mutta maistraatin mielestä he voimassaolevien lakien mukaan eivät olleet siihen oikeutettuja. Heidät olisi majoitettava maaseudulle tai heidän olisi itsensä vuokrattava asuntonsa kaupungissa, mikäli tässä onnistuisivat ja mikäli halusivat asua täällä.¹⁵⁾ Vähitellen olot kuitenkin tasaantuivat ja helsinkiläisten kannettavaksi jäi vain vakinaisen varusväen majoittaminen.

1) Arvid Hultin, En beskrivning över Helsingfors vid slutet av 1700-talet. Sv. Litteratursällskapets Förhandlingar och Uppsatser 25. — Manttaaliluettelo v:lta 1788. — Helsingen rykmentin kokoonpano syksyllä 1788 oli seuraava: Eversti parooni Kaulbars, majurit Tersmeden ja kreivi Frölich, rykmentin majoitusmestari, adjutantti, rykmentin pastori, pataljoonan pappi, sotatuomari, rykmentin komissaari, 3 välskärin kisälliä, 5 katselmuskirjurja ja 1 rykmentin vääpeli, rykmentin välskäri, 7 kapteenia ja 14 luutnanttia ja vänrikkiä, aliupseereja, korpraaleja, sotilaita, rumpaleita ja kuormastoreнкеjä yhteensä 1050 miestä (Maistraatille saap. kirjeet 1788).

2) Maistr. kirjekonseptit 29. 9. 1788, 10. 10. 1788, 10. 2. 1790.

3) Maistr. kirjekons. 19. 11. 1788 ja 1. 12. 1788.

4) Maistr. allegaatit 20. 11. 1789.

5) Maistr. pöytäk. 9. 6. 1788, kirjekons. 16. 11. 1789.

6) Pöytäk. 1. 10. 1788, kirjekons. 10. 10. 1788.

7) O. T. Hult, Forschungen über das Auftreten des Typhus recurrens in Schweden und seine ätiologischen Momente, hauptsächlich bei der Marine 1788—90, s. 5. Nord. Med. Ark. 1913. — K. E. Lindén, Förhållanden und sjukvård under kriget i Finland 1788—1790, s. 24. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk 74, 1920. — Saap. kirj. 12. 7. 1788, kirjekons. 10. 10. 1788, 30. 4. 1790, maistr. pöytäk. 16. 5. 1789, 6. 7. 1789.

8) Alleg. 25. 9. 1789, kirjekons. 26. 9. 1789, saap. kirj. 19. 1. 1790, kirjekons. 20. 1. 1790.

9) Kirjekons. 4. 8. ja 16. 10. 1788, 1. 10. 1789, alleg. 2. 1. 1789.

10) Kirjekons. 29. 10. 1788, 10. 11. 1789.

11) Pöytäk. 19. 11. 1788.

12) Pöytäk. 18. 6., 1. 12. ja 20. 12. 1788, kirjekons. 18. 1. 1790.

13) Pöytäk. 11. 7. 1789.

14) Pöytäk. 20. 6. 1789.

15) Kirjekons. 27. 9. 1790.

THE BILLETING OF SOLDIERS IN HELSINKI DURING THE WAR OF 1788—1790

During the war of Gustavus III, 1788—1790, Helsinki was not the actual scene of war, but it was, however, forced to suffer its results in many ways e.g. by a difficult billeting of soldiers. In addition to the permanent garrison i.e. four artillery companies, which had to give up their barracks for other purposes, the inhabitants of Helsinki had also to billet other army units during the winter, above all the infantry regiment of Helsingē (kongl. Helsingē regemente), consisting of 1050 men. This was naturally a severe strain on a small city, the total population of which was at that time about 2400 persons. In addition, the families of the auxiliary artillery, who had previously lived in the Ullanlinna (Ulrikaborg) barracks had to be billeted. The city administration petitioned for them to be quartered in the country, but in vain. It was also a difficult problem to take care of the sick and wounded soldiers, for epidemics raged among the army and above all the coastal fleet, causing great losses. Several field hospitals were founded in Vironniemi (Estnäs) and its vicinity in order that the sick need not be placed in the homes

of the burghers. As, however, the number of sick increased at the beginning of 1790 it was demanded that the people of Helsinki should prepare themselves to receive 400 patients but apparently the city administration succeeded in avoiding the demands. The just allotment of the duty to billet soldiers among those obliged to do so was taken care of by a commission named at the end of 1788, and after the war ended this was a burden to the people of Helsinki at it was an assembly centre from which troops were repatriated to Sweden.